

Planbureau voor de Leefomgeving
T.a.v. prof. dr. ir. Hans Mommaas, directeur
Postbus 30314
2500 GH Den Haag

Zeist, 15 augustus 2019

Betreft: Stoppen met aanzetten tot verspreiden onjuiste conclusies + rechtzetten verspreiding onjuiste informatie n.a.v. 'Tussenevaluatie gewasbeschermingsmiddelen' (juni 2019)

Geachte heer Mommaas,

Stichting AgriFacts heeft vastgesteld dat het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) aanzet tot het op grote schaal verspreiden van onjuiste informatie over de land- en tuinbouw. Met als meest recente voorbeeld de 'Tussenevaluatie gewasbeschermingsmiddelen (juni 2019)'¹. Uit dit rapport hebben media, politici en stakeholders op grotere schaal onjuiste conclusies getrokken. Zij gingen er vanzelfsprekend vanuit dat deze tussenevaluatie was gebaseerd op een steekproef die een representatief landelijk beeld geeft van het aantal normoverschrijdingen met gewasbeschermingsmiddelen. Het PBL heeft echter niet expliciet vermeldt dat de steekproef bestond uit de meest vervuilde meetpunten. En ook niet dat gekozen is voor een afwijkende beoordelingssystematiek die tot ongunstigere uitkomsten leidt. (Zie voor een uiteenzetting bijlage 1).

De reden dat media, politici en stakeholders onjuiste conclusies hebben getrokken uit genoemd rapport, komt voort uit de communicatiestrategie die het Planbureau voor de Leefomgeving hanteert om complexe materie te duiden. Het Planbureau voor de Leefomgeving laat essentiële informatie weg in de publieks- en rapportsamenvatting, waardoor partijen die niet het volledige rapport, inclusief de onderliggende stukken (referentielijst) doorgronden, haast gegarandeerd onjuiste conclusies trekken. Wanneer op grote schaal onjuiste conclusies worden getrokken door media, politici en stakeholders, geeft dat sturing aan het publieke debat. Wat in dit geval aan de orde is.

¹ Geïntegreerde gewasbescherming nader beschouwd. Tussenevaluatie van de nota Gezonde Groei, Duurzame Oogst; PBL Planbureau voor de Leefomgeving Den Haag; 2019 PBL-publicatienummer 3549.

Het begint 'een gewoonte' te worden

Stichting AgriFacts heeft geconstateerd dat dit niet de eerste keer is dat deze wijze van communiceren - de kunst van het weglaten - wordt toegepast. Er zijn meer recente voorbeelden (zie bijlage 2). Ook hier heeft dat ertoe geleid dat media, stakeholders en politiek op grote schaal op het verkeerde been kwamen te staan.

Aanleiding geven tot verspreiden onjuiste informatie

De gebrekkige wijze van communiceren die het PBL hanteert, zorgt ervoor dat andere partijen vervolgens op grotere schaal in de fout gaan en onjuiste boodschappen gaan verspreiden. Wat leidt tot sturing in de publieke opinie en het politieke debat.

Een wijze van communiceren en rapporteren die misinterpretaties veroorzaakt, staat haaks op de wetenschappelijke kwaliteit die het PBL zegt na te streven. Wetenschappelijke kwaliteit houdt in: transparant, volledig en nauwkeurig. M.a.w. deze mag niet aanzetten tot het op grotere schaal op het verkeerde been zetten van het publiek. Politici en media moeten erop kunnen vertrouwen dat zij juist geïnformeerd zijn, ook als zij alleen de publieks- en/of rapportsummarizing lezen.

Stichting AgriFacts verzoekt het Planbureau voor de Leefomgeving:

1. Via een persbericht en op zijn website te communiceren dat er op grote schaal verkeerde conclusies zijn getrokken uit het rapport 'Geïntegreerde gewasbescherming nader beschouwd. Tussenevaluatie van de nota Gezonde Groei, Duurzame Oogst'. Daarbij vermeldende dat:
 - a. Deze tussenrapportage geen representatief beeld geeft van de trend in normoverschrijdingen in de Nederlandse land- en tuinbouw omdat de gehanteerde steekproef niet representatief is voor de Nederlandse land- en tuinbouw; de meetpunten met de hoogste normoverschrijdingen zijn uitgekozen;
 - b. Deze tussenrapportage gebaseerd is op een beoordelingssystematiek die verder gaat en ongunstigere uitkomsten geeft dan de KRW-beoordelingssystematiek;
 - c. Bij gebruik van de volledige dataset (alle metingen op alle bijna 600 meetpunten) en gebruik van de KRW-beoordelingssystematiek, de doelstelling van 50 procent minder normoverschrijdingen ten opzichte van 2013 wel is gehaald.
 - d. De conclusie '*In 2017 is het aandeel gemeten overschrijdingen van de waterkwaliteitsnormen voor de Kaderrichtlijn Water (KRW) met 15 procent afgenomen ten opzichte van 2013; de doelstelling van de nota om het aantal overschrijdingen met 50 procent te verminderen is niet gehaald*' in te trekken.
2. Aan te geven hoe het PBL zijn communicatieproces gaat verbeteren, zodanig dat in de toekomst wordt voorkomen dat media, politiek en stakeholders op grote schaal op het verkeerde been worden gezet als zij alleen de publieks- en/of rapportsummarizing lezen, en niet het volledige rapport mét onderliggende stukken in de referentielijst.

Stichting AgriFacts verzoekt het PBL uiterlijk 10 september te reageren op deze brief.

Met vriendelijke groet,

Stichting Agri Facts,

Jaap Haanstra (voorzitter),
Wim Kromwijk (secretaris),
Leonie Bosch (penningmeester),
Geesje Rotgers (onderzoekscoördinatie)

Bijlage 1.

Media en stakeholders op verkeerde been bij ‘Tussenevaluatie Gewasbescherming’

‘In 2017 is het aandeel gemeten overschrijdingen van de waterkwaliteitsnormen voor de Kaderrichtlijn Water (KRW) met 15 procent afgenomen ten opzichte van 2013; de doelstelling van de nota om het aantal overschrijdingen met 50 procent te verminderen is niet gehaald.’ Dit schrijft het PBL in zijn publiekssamenvatting op de website.

Deze conclusies worden breed gedeeld, o.a. in de media (enkele voorbeelden):

<https://www.trouw.nl/nieuws/nog-steeds-te-veel-gebruik-van-landbouwgif-kabinetsbeleid-faalt~b0bf368a/>

<https://radar.avrotros.nl/nieuws/item/landbouwgif-bedreigt-drinkwater-biodiversiteit-en-arbeidsveiligheid/>

Het PBL gaat in zijn Tussenevaluatie af op een steekproef: het zogenaamde Landelijk Meetnet Gewasbeschermingsmiddelen (LM-GBM). Het meetnet bevat 96 vaste punten die zijn gekozen uit de bijna 600 meetpunten voor gewasbeschermingsmiddelen die er zijn in Nederland.

Wie de moeite neemt het volledige rapport te lezen, inclusief de onderliggende stukken (de literatuurlijst telt 154 referenties) komt erachter dat deze steekproef niet representatief is. In één van de onderliggende stukken staat vermeld: *‘Het meetnet is in 2013 opgezet.... De meetlocatie met de hoogste normoverschrijding is geselecteerd.’* Als je de meetlocaties met de hoogste normoverschrijdingen selecteert – de meetpunten met de meest beroerde meetuitslagen – dan is er geen sprake van een representatief beeld van de Nederlandse land- en tuinbouw. Dan zet je een nogal wat slechter beeld neer van de land- en tuinbouw dan gemiddeld.

De kwestie is voorgelegd aan het PBL. Deze bevestigt dat de steekproef niet representatief is voor de Nederlandse landbouw. *‘Maar dat schrijven wij ook niet.... We concluderen dat het meetnet minder geschikt is om een beeld te verkrijgen van het aantal normoverschrijdingen voor het totale akker- en tuinbouwareaal, maar prima geschikt is om de doelstelling van de nota die gebaseerd is op de trend te evalueren.’²*

Door bovenstaande essentiële informatie niet te vermelden in de publiekssamenvatting, noch in de samenvatting, maar weg te stoppen in het dikke rapport en in onderliggende stukken, is het op het verkeerde been zetten van media, politici en stakeholders haast gegarandeerd. Bijna niemand leest het volledige rapport en zeker niet de onderliggende stukken. Zij gaan ervan uit dat PBL-rapportages vanzelfsprekend representatief zijn.

² PBL-voorlichting over trend pesticiden deugt niet; V-focus augustus 2019.

PBL kiest voor zwaardere beoordelingssystematiek, maar vermeldt dit niet

Verder stelt het PBL de KRW-beoordelingssystematiek te hanteren. Volgens de KRW-systematiek geldt dat wanneer één chemische of ecologische 'parameter' niet voldoet, het waterlichaam in z'n geheel niet aan de goede toestand voldoet (*one-out/all-out-principe*). In de KRW staat dat deze systematiek moet worden toegepast in de eindbeoordeling, niet dat die óók moet worden toegepast in de monitoring op ieder individueel element, zoals de pesticiden. Op de tweede plaats staat nergens dat de monitoringstrend over drie jaar uitgemiddeld moet worden. Sterker nog, deze wijze van beoordelen is pas in 2017 door Nederland zelf ingevoerd.

Het PBL past een zwaardere beoordelingssystematiek toe, met in dit geval ongunstigere uitkomsten, dan volgens de KRW noodzakelijk is. Zonder dit te signaleren en rapporteren in het rapport.

Conclusie

Wanneer alle bijna 600 meetlocaties waren meegewogen (en dus niet de steekproef van 96 meetlocaties met de hoogste normoverschrijdingen) en de KRW-beoordelingssystematiek was toegepast (en dus geen zwaardere beoordelingssystematiek op Nederlandse leest), dan zou het doel van 50 procent minder normoverschrijdingen wel zijn gehaald.³

³ Meetpunten en meetuitkomsten zijn beschikbaar via Bestrijdingsmiddelenatlas.nl

Bijlage 2

Stakeholders en media op verkeerde been 'Klimaatwinst halvering vleesconsumptie'

Op 17 april 2014 publiceert het PBL op zijn website het artikel 'Minder vlees eten levert forse klimaatwinst op'. In het artikel staat het volgende: 'Als alle inwoners van de Europese Unie de helft minder vlees, zuivel en eieren eten, dan daalt de uitstoot van broeikasgassen met 25 – 40 procent.'

Het PBL verzuimde hierbij essentiële informatie te vermelden: het ging om 25 – 40 procent van de landbouwgerelateerde emissies (de forse klimaatwinst bedraagt 25 – 40 procent van 9 procent, dus 2 – 4 procent).

De klimaatwinst van 25 – 40 procent, die het PBL publiceerde, wordt op grote schaal overgenomen door media en vooraanstaande stakeholders, zoals de Consumentenbond in haar rapport over alternatieven voor vlees:

'Het Planbureau voor de Leefomgeving heeft berekend dat als alle inwoners van de Europese Unie de helft minder vlees, zuivel en eieren eten, de uitstoot van broeikasgassen daalt met 25-40%. Ook zal in dat geval sprake zijn van minder water- en luchtvervuiling en de uitstoot van stikstof afnemen (PBL, 2014).⁴

Het PBL gaat ervan uit dat media, politici en stakeholders niet alleen haar nieuwsartikelen en samenvattingen lezen, maar ook alle onderliggende stukken. 'De literatuurlijst is niet voor niets toegevoegd.' In dit geval betrof de toegevoegde literatuur een pittig Engelstalig wetenschappelijk artikel, met veel statistische analyses.

Uit de wijze waarop media en stakeholders het PBL-bericht hebben opgepakt en verspreid, blijkt dat de onderliggende Engelstalige wetenschappelijke literatuur niet is gelezen. Wat naar het oordeel van Stichting AgriFacts ook niet verwacht mag worden. Bovendien is niet iedereen de wetenschappelijke Engelse taal machtig.

STAF heeft het PBL in december 2018/januari 2019 verzocht de essentiële ontbrekende informatie alsnog toe te voegen. Dat heeft het PBL gedaan.⁵

⁴ WAT ZIJN ALTERNATIEVEN VOOR WIE MINDER VLEES WIL ETEN? De mening van consumenten; Consumentenbond, november 2016

⁵ <https://www.pbl.nl/nieuws/nieuwsberichten/2014/minder-vlees-eten-levert-forse-klimaatwinst-op>

Stakeholders en media op verkeerde been bij 'Evaluatie Meststoffenwet'

In het voorjaar van 2017 publiceerde het Planbureau voor de Leefomgeving zijn evaluatie van de meststoffenwet 2016.⁶ De communicatie over het rapport begint met: *'Het mestbeleid is niet effectief genoeg om overal in Nederland de in Europees verband afgesproken doelen voor schoon oppervlaktewater te halen. Deze doelen komen wel in zicht als de fosfaatbelasting uit de landbouw met 40% wordt verminderd en de stikstofbelasting met 20%.'*

Media, stakeholders (waaronder de Unie van Waterschappen⁷) en politiek trokken massaal de conclusie dat de taakstelling die aan de landbouw was toebedeeld door het PBL, gebaseerd was op diens aandeel in de vervuiling. Dat bleek een misvatting.

Stichting Mesdag Zuivelfonds liet de onderbouwing van het rapport toetsen, daaruit bleek dat het PBL een extra taakopgave bij de landbouw had neergelegd. Zonder dit expliciet te vermelden in de publieks- en rapportsamenvatting, het was weggestopt tussen de regels in het dikke rapport.

Niemand had het opgemerkt.

Tweede Kamerleden stelden hierover op verzoek van Mesdag Zuivelfonds vragen tijdens een technische briefing van het PBL over het rapport. Het PBL gaf toe dat zij een grotere opgave bij de landbouw had neergelegd in het 'schoon maken' van het water, dan de vervuiling die zij feitelijk veroorzaakte.⁸ Het PBL lichtte dit als volgt toe: 'Wij hadden de keuze om een kleinere opgave neer te leggen bij de landbouw, of een grotere. Als wij hadden gekozen voor een kleinere, dan hadden wij bij andere bronnen een opgave moeten neerleggen die groter is dan het potentieel. Maar dit wil niet zeggen dat alles (de bron van de vervuiling, red) bij de landbouw ligt.'

Doordat PBL deze essentiële informatie wegliefte in de publieks- en rapportsamenvatting, gingen media, politici en stakeholders er vanzelfsprekend vanuit, dat het principe 'de vervuiler betaalt' werd gehanteerd door het PBL. Dat dit niet het geval was, daar kon men alleen maar achter komen bij bestudering van het volledige rapport (196 pagina's) inclusief de onderliggende stukken (84 literatuurreferenties). 'Wij zetten de literatuurreferenties er niet voor niks bij', was de reactie van het PBL toen hier vanuit Stichting Mesdag Zuivelfonds een punt van werd gemaakt.⁹

⁶ Grinsven, H. van en Bleeker A. Evaluatie Meststoffenwet 2016: Syntheserapport. 2017. Planbureau voor de Leefomgeving

⁷ <https://www.uvw.nl/extra-inzet-nodig-voor-betere-waterkwaliteit/>

⁸ Tweede Kamer, live stream debat. 11 mei 2017. Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) over het Zesde Actieprogramma Nitraatrichtlijn, Commissievergadering.

⁹ <http://www.mesdag-fonds.nl/upload/ck/files/PresentatiePBL.pdf>